

Byarkæologisk møde i Ribe 2.-3. maj 2016:

Byarkæologi før, nu og i fremtiden

Abstracts

Jakob Tue Christensen og Kirstine Haase, Odense Bys Museer/UrbNet: *Den antikvariske tradition i middelalderbyen Odense*

Ældre undersøgelser i Odense frem til 1970 fokuserede i høj grad på monumenterne i Odense (Albani kirke (Henry Petersen). Skt. Knud (Schulz) og Nonnebakken (Søndergaard & O. Olsen). Fokus på disse er også siden blevet fastholdt i nye undersøgelser senest inden for projektet Odenses Opståen (M. Runge & M. B. Henriksen), som dog omfatter alle aspekter af den vikingetidige og tidlig middelalderlige bebyggelse. Andre monumenter kom til fra 1980'erne og frem: Skt. Jørgensgården, Sortebrødre og Gråbrødre klostre samt den middelalderlige bispegård Odense Adelige Jomfrukoster. Forinden var undersøgelsen af den verdslige bebyggelse påbegyndt i 1970 i forbindelse med anlæggelsen af Thomas B. Thriges Gade med undersøgelserne omkring Overgade 1-3, der. I de følgende år dækkedes især i form af mindre undersøgelser det meste af middelalderbyen, hvor hovedkonklusionen blev en bebyggelse fra vikingetid og frem placeret langs et formentlig meget gammelt vejforløb Overgade-Vestergade, sådan som det sammenfattedes i Projekt Middelalderbyens Odensebind 1988. Med udgravningerne relateret til byomdannelsesprojektet Fra Gade til By (Thomas B. Thrige Gade projektet) har vi taget hul på et nyt kapitel i den antikvariske tradition i Odense. Udgravningens størrelse har gjort det muligt og nødvendigt at lægge en samlet strategi for arbejdet og at investere i udviklingen af undersøgelses- og dokumentationsmetoder. Eksempler på disse metoder vil blive præsenteret og diskuteret i nærværende indlæg i tilknytning til konkrete eksempler fra TBT-projektets etape 9, I. Vilhelm Werners Plads.

Morten Søvsø, Sydvestjyske Museer: Ribes forskningshistorie

Den antikvariske tradition i Ribe har rødder tilbage i 1600-årene, men fik et mere konkret indhold efter N.L. Høyens besøg i byen i 1830, som indvarslede en første udforskning, centreret omkring byens institutioner og monumenter. Monumentarkæologiens periode strakte sig frem til Grønnegade-udgravningen i 1955-56, hvor Mogens Bencard som den første gravede til bunds i kulturlagene i jagten på vikingetidens Ribe. Forskellige hypoteser styrede jagten på det ældste Ribe frem til den endelige påvisning i 1972 og de herefter følgende store udgravningskampagner. Siden har andre forskningsspørgsmål og nødvendudgravningers vilkårlige placering været de styrende mekanismer i den fortsatte udforskning af Nordens ældste by.

UrbNet
THE DANISH NATIONAL RESEARCH FOUNDATION
CENTRE FOR URBAN NETWORK EVOLUTIONS

Danmarks
Grundforskningsfond
Danish National
Research Foundation

SYDVESTJYSKE MUSEER

Hanna Dahlström, UrbNet: Urbana möten och människor i arkeologisk backspegel

Stadens människor och deras möten har genom årtiondena studerats ur olika perspektiv inom historisk arkeologi. Trots att städerna ofta kritiserats för att sakna människor i forskningen, har de funnits där på olika vis. I allt från marxistiskt klassbegrepp till senare års fokus på nätverk, har aktörer och deras möten analyserats. I min presentation vill jag försöka ge en återblick på hur man har närmat sig temat i olika perioder – en sorts forskningsöversikt över urbana möten. Vad har de olika perspektiven betytt för vår syn på staden och vilken roll har människors möten tillmätts? Vad är diskursen idag när det kommer till att "se människan", och hur kan vi gå vidare för att få veta ännu mer om betydelsen av urbana möten?

Jens Christian Moesgaard, NM: Mønter som kilde til High Definition Byarkæologi - cases fra Schleswig, Lund, Roskilde med mere

Finere udgravningsmetoder, vandsoldning og detektorbrug har øget antallet af møntfund i byudgravninger betragteligt. Det er en fantastisk kilde til studiet af møntbrug i middelalderen. En meget lovende, men desværre også meget tidskrævende, metode er analysen af hver enkelt mønts fundkontekst med henblik på at beskrive møntens sidste brugssituation før den endte i jorden. Kun mønter i primær kontekst kan bruges, og vi har endnu ikke nok undersøgelser til at udlede generelle slutninger. En anden lidt hurtigere metode er kortlægningen af møntfund indenfor udgravningen eller hele byen med henblik på at udlede, om der er zoner med intensiv møntbrug eller modsat zoner uden. I foredraget samles oplysninger om Slesvig, Lund, Roskilde, Sigtuna, Dragør, Trondhjem, Horsens, York og Novgorod. Der tegner sig et broget billede af geografisk og kronologisk variation, der understreger behovet for fortsat forskning.

Dirk Rieger, Bereich Archäologie, Lübeck: Grossgrabung im Gründungsviertel

In the so-called Gründungsviertel, the oldest quarter of Lübeck, recent excavations represent main parts of a new urban planning within an area of almost 44 medieval plots on an area of 10.000m².

Archaeologists unearthed almost two hundred of wooden houses and brick lined buildings relics as well as around a hundred cess-pits in extremely well preserved condition. They are dating in the founding years of the second half of the 12th century AD up to the period later known as "capital of the Hanseatic League" around 1300 AD. During these periods, local building traditions of Slavonic settlers seem to be accompanied by new elements, brought by Saxons, Dutch, Frisians and Westphalians emigrating to the Baltic Sea and were then replaced by architectural as well as infrastructural standardisms forming a "continental" urban space. These new discovered features and finds could maybe illustrate a duality of local and interregional phenomena as well as their traditions particularly with regard to their continuities and further developments. So the genesis of Lübeck could probably now be seen as a process of multicultural character that led over to a standardised cityscape that was influenced by high remunerative mercantilism.

Jette Linaa, Moesgaard Museum: URBAN DIASPORA - forskning for fremtiden?

Det kollektive forskningsprojekt URBAN DIASPORA, finansieret af Det Frie Forskningsråd/Humaniora, er det første målrettede arkæologiske studie af indvandring til Danmark i middelalder og nyere tid. Projektets er baseret på integreret tværfagligt samarbejde mellem arkæologer, naturvidenskabsfolk og historikere på museer og universiteter i fem lande; det er et mangeårigt samarbejde, der har kastet mange andre projekter og publikationer af sig. Med udgangspunkt i projektets forhistorie vil jeg forklare hvorfor ser projektet ud som det gør. Og hvilke erfaringer vi tager med os i fremtiden

UrbNet
THE DANISH NATIONAL RESEARCH FOUNDATION
CENTRE FOR URBAN NETWORK EVOLUTIONS

Danmarks
Grundforskningsfond
Danish National
Research Foundation

SYDVESTJYSKE

MUSEER

Vicki Kristensen, ADBOU: Antropologien som samarbejdspartner

Der er stort potentiale i tværfagligt samarbejde mellem antropologien og arkæologien. Vi vil meget gerne være bedre til at kunne hjælpe arkæologien allerede i planlægningsfasen og i felten. Fx arbejdes der på at ensrette de nuværende metoder til udgravning og håndtering af løsfundne knogler. På den måde kommer der mest muligt brugbart data ud af materialet samtidigt med at kun den nødvendige registrering i felten bliver foretaget. Med et tættere samarbejde vil arkæologien i større grad end nu kunne hjælpe antropologien med at forstå den periode vi forsker i. Omvendt vil antropologien kunne hjælpe arkæologien med at forstå den data vi producerer, og hvad den er mulig at bruge til. Et tættere samarbejde om større og mindre forskningsprojekter vil desuden gøre det muligt at producere mere nuanceret viden af høj kvalitet.

Dorthe Dangvard Petersen, ADBOU: På sporet af en seriemorder – konsekvenser af udbredelsen af tuberkulose belyst med hjælp fra flere kanter

Tilstedeværelsen af infektionssygdommen tuberkulose i fortidige befolkninger kan belyses ved antropologisk undersøgelse af skeletmateriale og patogene DNA-analyse af knogleprøver. Når det kommer til at tolke på omfanget og betydningen af sygdommens udbredelse i både befolkningsmæssig og socioøkonomisk sammenhæng er de arkæologiske fund og deres tolkning uundværlige. Det er derfor vigtigt i diskussionen af konsekvenserne af udbredelsen af sygdommen at benytte tværfaglige vinkler. Der tages udgangspunkt i undersøgelsen af udbredelsen af tuberkulose i den dansk-tyske grænseregion i vikingetid og middelalder.

Neeke Hammers, UrbNet: Trade, import, and urban development – an archaeobotanical approach to the study of north European cities in medieval times

Archaeobotanical studies in urban contexts can provide insights in local environmental changes and the local food economy. Combining archaeobotanical analyses with isotope based provenance studies, can be of interest for the interpretation of subsistence strategies within urban contexts, and for possible connections between cities and other regions on a regional or international scale.

The PhD project "*Trade, Import, and Urban Development*" focuses on an archaeobotanical approach to the interpretation of urban development and trade connections in northern Europe during medieval times. One of the case studies will focus on the excavations at Thomas B. Thrigesgade, Odense. The high research intensity of this city excavation provides an opportunity for a high definition analysis of changes in botanical remains in a spatial and temporal context.

Henning Matthiessen, NM: Klimatilpasning og bevaring af kulturlag i byerne – erfaringer fra Bryggen i Bergen

Byernes kulturlag er under pres fra byggeri og moderne infrastruktur, og det kan være vanskeligt at opretholde eller genskabe de forhold, som har sikret bevaring af det arkæologiske materiale gennem århundreder. Riksantikvaren i Norge begyndte at undersøge bevaringsforholdene for kulturlagene under Bryggen i Bergen i 2001. I første omgang var det tænkt som en mindre undersøgelse, blot for at bekræfte at der fortsat var gode forhold, men resultaterne var alarmerende. Det mundede derfor ud i en detaljeret kortlægning af kulturlagene i hele området for at afgøre, hvor der var igangværende nedbrydning, hvor hurtigt nedbrydningen foregik, og

UrbNet
THE DANISH NATIONAL RESEARCH FOUNDATION
CENTRE FOR URBAN NETWORK EVOLUTIONS

Danmarks
Grundforskningsfond
Danish National
Research Foundation

SYDVESTJYSKE MUSEER

ikke mindst hvad der kunne gøres for at forbedre forholdene. Resultaterne og den omfattende dokumentation førte til, at Stortinget i 2011 afsatte midler på finansloven til en forbedring af bevaringsforholdene på Bryggen. Det inkluderede bl.a. stormflodssikring, en ændring af dræningsforholdene, og øget lokal infiltration af regnvand for at hæve grundvandsspejlet. Disse tiltag går fint i spænd med tidens fokus på Lokal Afledning af Regnvand (LAR), og er et eksempel på, hvordan klimatilpasning og bevaring af kulturlag kan på hånd i hånd. Arbejdet i Bergen er sket i et nært samarbejde mellem arkæologer, hydrologer, geoteknikere, ingeniører og bevaringsfolk, hvor Nationalmuseet har deltaget gennem alle 15 år. Undervejs er der udviklet en Norsk Standard til beskrivelse af både bevaringstilstand og bevaringsforhold for kulturlag – en standard som nu bruges ved alle byarkæologiske undersøgelser i Norge. Hele forløbet er for nyligt blevet opsummeret i bogen "Monitoring, mitigation, management", som kan findes på <http://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/300104>. Oplægsholderen vil give en introduktion til arbejdet i Bergen for at diskutere, om nogle af erfaringerne kan overføres til de danske byer.

Annine Moltsen, NOK: Middelalderlige urbane haver, en sjælden arkæologisk kontekst

Kålgårde, humlegårde, kvangårde og andre typer af urbane haver nævnes ofte i litteraturen, men det er en kontekst-type, der ikke er helt nem at påvise arkæologisk. Det skyldes først og fremmest, en meget effektiv omsætning af organisk materiale i dyrket jord, men for mange af køkkenurternes vedkommende spiller planternes livscyklus tillige en ikke uvæsentlig rolle.

Vi har dog få eksempler på køkkenhaver og prydhaver som er påvist ved lag-og makrofossilanalyser.

UrbNet
THE DANISH NATIONAL RESEARCH FOUNDATION
CENTRE FOR URBAN NETWORK EVOLUTIONS

Danmarks
Grundforskningsfond
Danish National
Research Foundation

SYDVESTJYSKE

MUSEER